

—
Верховний
Суд

ДАЙДЖЕСТ судової практики Великої Палати Верховного Суду

Рішення, внесені до ЄДРСР за
період з 10.05.2019 по 23.05.2019

2019/8

Спiр про визнання протиправним та скасування розпорядження голови райдержадміністрацiї про зменшення площi наданої в оренду земельної дiлянки та збiльшення розмiру орендної плати пiдлягає розгляду у порядку цивiльного судочинства

10 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_4 до Пирятинської районної державної адміністрації Полтавської області (далі – Райдержадміністрація), треті особи: ОСОБА_5, Теплівська сільська рада Пирятинського району Полтавської області, про визнання протиправним та скасування розпорядження голови Райдержадміністрації про зменшення площі наданої в оренду земельної ділянки з та збільшення розміру орендної плати за касаційною скаргою ОСОБА_4 на ухвалу Полтавського окружного адміністративного суду від 21 серпня 2018 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 24 жовтня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Спiр у справi, що розглядається, стосується права оренди позивача на земельнi дiлянки (невитребуванi земельнi паї), а Райдержадміністрацiя пiд час здiйснення своїх повноважень є рiвноправним суб`єктом земельних вiдносин.

Отже, виник спiр про цивiльне право i подальше оспорювання права оренди на спiрнi земельнi дiлянки не має вирiшуватися за правилами адмiнiстративного судочинства, адже адмiнiстративний суд позбавлений правових (законодавчих) можливостей установлювати (визнавати) належнiсть права оренди на земельнi дiлянки.

Таким чином, суди попереднiх iнстанцiй, ураховуючи суть та суб`єктний склад спiрних правовiдносин, дiйшли об`рунтованого висновку про закриття провадження у справi у зв`язку з тим, що вона не пiдлягає розгляду в порядку адмiнiстративного судочинства.

Детальнiше з текстом постанови Верховного Суду вiд 10 квітня 2019 року у справi № 816/2137/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81691821>.

Суд не може задовольняти позовну вимогу про зобов`язання третьої особи – реєстрацiйної служби вчинити певнi дiї, зокрема i про зобов`язання внести запис про реєстрацiю права власностi на предмет спору за позивачем

13 березня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Товариства з обмеженою вiдповiдальнiстю (далi також – ТзОВ) «Кей-Колект» до ОСОБА_13 (далi також – майновий поручитель), третi особи, якi не заявляють самостiйнi вимоги щодо предмета спору, – Третя одеська державна нотарiальна контора, Реєстрацiйна служба Одеського мiського управлiння юстицiї, про звернення стягнення на предмет iпотеки шляхом визнання на нього права власностi, за зустрiчним позовом майнового поручителя до ТзОВ «Кей-Колект» про визнання припиненим договору поруки, визнання припиненим iпотечного договору, скасування заборони вiдчуження на квартиру, за касацiйною скаргою вiдповідача на рiшення Апеляцiйного

суду Одеської області від 7 квітня 2016 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Щодо юрисдикції.

Майновий поручитель у касаційній скарзі вказала, що суд апеляційної інстанції помилково визначив юрисдикцію щодо вимоги про зобов'язання реєстраційної служби внести запис про реєстрацію права власності на квартиру.

Спир за первісним позовом виник з приводу реалізації ТзОВ «Кей-Колект» як іпотекодержателем прав на квартиру та реєстрації за ним права власності на неї. Отже, спірні правовідносини пов'язані з виконанням договору іпотеки. А тому Велика Палата Верховного Суду вважає, що спір не є публічно-правовим і має вирішуватися судами за правилами цивільного судочинства.

Аналогічні висновки щодо застосування норм процесуального права у подібних правовідносинах викладені, зокрема, у постановках Великої Палати Верховного Суду від 28 березня 2018 року у справі № 826/14433/16 (К/9901/7474/18), від 11 квітня 2018 року у справі № 826/366/16, від 11 квітня 2018 року у справі № 554/14813/15-ц, від 15 травня 2018 року у справі № 826/2691/16, від 22 серпня 2018 року у справі № 820/4673/16, від 28 серпня 2018 року № 826/7122/15, від 29 серпня 2018 року у справі № 816/1604/17, від 7 листопада 2018 року у справі № 826/9963/16, від 14 листопада 2018 року у справі № 826/9963/16, від 21 листопада 2018 року у справі № 814/1017/16.

Щодо вимоги про звернення стягнення на предмет іпотеки шляхом визнання на нього права власності.

Передання іпотекодержателю права власності на предмет іпотеки відповідно до статей 36, 37 Закону України «Про іпотеку» є способом позасудового врегулювання, який здійснюється за згодою сторін без звернення до суду. З огляду на приписи статей 328, 335, 392 ЦК України та статей 36, 37 Закону України «Про іпотеку» суди не наділені повноваженнями звертати стягнення на предмет іпотеки шляхом визнання права власності на нього за іпотекодержателем (пункти 6.1–6.2 постанови Великої Палати Верховного Суду від 23 травня 2018 року у справі № 916/5073/15).

Велика Палата Верховного Суду вважає, що суд апеляційної інстанції, задовольняючи первісний позов у частині зазначеної вимоги, неправильно застосовував норми права, що регулюють спірні правовідносини (аналогічних висновків Велика Палата Верховного Суду дійшла у постановках від 21 березня 2018 року у справі № 760/14438/15-ц, від 29 травня 2018 року у справі № 369/238-15-ц).

Щодо вимоги про зобов'язання внести запис про реєстрацію за іпотекодержателем права власності на предмет іпотеки.

Велика Палата Верховного Суду зауважує, що позовні вимоги звертаються до відповідачів у справі, а не до третіх осіб. А тому суд не може задовольняти позовну вимогу про зобов'язання третьої особи, яка не заявляє самостійні вимоги на предмет спору, вчинити певні дії, зокрема і про зобов'язання Реєстраційної служби Одеського міського управління юстиції внести запис про реєстрацію права власності ТзОВ «Кей-Колект» на квартиру до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 520/7281/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81691843>.

Спір щодо стягнення надмірно перерахованої (виплаченої) субсидії підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства. Зобов'язання з повернення надмірно перерахованої (виплаченої) суми субсидії не припиняється зі смертю особи, а обов'язок з повернення субсидії входить до складу спадщини

27 березня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом Департаменту праці та соціального захисту населення Чернівецької міської ради до ОСОБА_10 про стягнення надмірно виплачених коштів як житлова субсидія, за касаційною скаргою позивача на рішення Апеляційного суду Чернівецької області від 9 вересня 2016 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Велика Палата Верховного Суду звертає увагу на те, що сума надмірно перерахованої (виплаченої) субсидії є майном, збереженим без достатньої правової підстави. А тому на правовідносини з повернення цієї суми поширюються приписи глави 83 ЦК України. Суди першої й апеляційної інстанцій дійшли необґрунтованого висновку про те, що надмірно перерахована (виплачена) субсидія є шкодою. Застосування до спірних правовідносин приписів статей 1166 і 1231 ЦК України є помилковим.

Не може бути повернута сума надмірно перерахованої (виплаченої) субсидії зокрема тоді, якщо позивач не доведе, що виплату здійснив добровільно, але внаслідок рахункової помилки з його боку чи недобросовісності з боку ОСОБА_11 як набувача субсидії. Така недобросовісність може проявлятися у несумлінному ставленні до виконання власних обов'язків, зловживанні правом у власних інтересах або в інтересах третіх осіб тощо.

Суди першої та апеляційної інстанцій встановили факт недобросовісності набувача субсидії, який подав недостовірну інформацію про майно членів своєї сім'ї. Тому відсутні визначені пунктом 1 частини першої статті 1215 ЦК України підстави, які унеможливають повернення безпідставно набутих коштів – надмірно перерахованої (виплаченої) суми субсидії.

Зобов'язання чоловіка відповідачки з повернення надмірно перерахованої (виплаченої) суми субсидії залишилось невиконаним після його смерті. Спадщину ОСОБА_11 прийняла відповідачка.

Оскільки зобов'язання з повернення надмірно перерахованої (виплаченої) суми субсидії не є нерозривно пов'язаним з особою, на яку відкрито особовий рахунок за місцем реєстрації, і якій призначена субсидія, таке зобов'язання зі смертю цієї особи не припиняється, а обов'язок з повернення надмірно перерахованої (виплаченої) суми субсидії входить до складу спадщини.

Відповідачка, отримавши кошти з Державного бюджету України у вигляді субсидії за 2010 рік, набула на них право власності та на вимогу позивача добровільно не повернула надмірно перераховану (виплачену) їй суму субсидії як майно, збережене без достатньої правової підстави. З огляду на це позивач бере участь у цій справі не на

виконання його владних повноважень, а з підстав, передбачених, зокрема, приписами глави 83 ЦК України. Тому спір щодо стягнення з відповідачки надмірно виплачених коштів за 2010 рік має приватноправовий, а не публічно-правовий характер і так само, як спір щодо стягнення з відповідачки надмірно виплачених коштів за 2006–2009 роки, має розглядатися за правилами цивільного судочинства (аналогічні висновки викладені у постановках Великої Палати Верховного Суду від 4 квітня 2018 року у справі № 370/108/17, від 30 січня 2019 року у справі № 756/6441/16-ц).

Аргументи позивача про необхідність застосування приписів частини другої статті 21 КАС України у редакції, чинній на час звернення позивача до суду, є неприйнятними для обґрунтування висновків щодо юрисдикції суду, оскільки вимога про стягнення надмірно виплачених коштів не є вимогою про відшкодування шкоди

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 березня 2019 року у справі №727/5743/15-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81722462>.

Спори, пов'язані з належністю майна, на яке накладено арешт під час досудового слідства на підставі положень Кримінально-процесуального кодексу України 1960 року, розглядаються в порядку цивільного судочинства у позовному провадженні, якщо однією зі сторін відповідного спору є фізична особа

24 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційні скарги Генеральної прокуратури України та ОСОБА_11, ОСОБА_12, ОСОБА_13 на рішення Франківського районного суду м. Львова від 19 червня 2014 року та рішення Апеляційного суду Львівської області від 16 грудня 2016 року у цивільній справі за позовом ОСОБА_14, ОСОБА_12 та ОСОБА_13 до Державної податкової інспекції у Франківському районі м. Львова, Генеральної прокуратури України, ОСОБА_15 про зняття арешту з майна, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Генеральна прокуратура України зазначала, що за наявності кримінального провадження власник чи інший володілець майна може звернутися до суду за захистом свого порушеного, невизнаного чи оспорюваного права власності у загальному порядку. Після підтвердження цього права зазначена особа, як і титульний власник майна, у тому числі й особа, яка не є учасником кримінального провадження, має право на звернення з клопотанням про скасування арешту та вирішення інших питань, які безпосередньо стосуються її прав, обов'язків чи законних інтересів, у порядку, передбаченому статтями 174, 539 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України), до суду, що наклав арешт чи ухвалив вирок. Генеральна прокуратура України вважала, що обставини справи та вимоги закону унеможливають вирішення судом спору про звільнення майна з-під арешту в порядку цивільного судочинства.

Порядок скасування арешту майна, що накладений в межах кримінального провадження, встановлено статтею 174 КПК України 2012 року, і відповідно підлягає розгляду за правилами кримінального судочинства.

Проте, арешт на спірні приміщення було накладено слідчим під час досудового слідства у кримінальній справі щодо обвинувачення ОСОБА_15 на підставі положень КПК України 1960 року.

При цьому згідно з пунктом 9 розділу XI «Перехідні положення» КПК України 2012 року питання про зняття арешту з майна, накладеного під час дізнання або досудового слідства до дня набрання чинності цим Кодексом, вирішується в порядку, що діяв до набрання чинності цим Кодексом.

Спори про право цивільне, пов'язані з належністю майна, на яке накладено арешт, розглядаються в порядку цивільного судочинства у позовному провадженні, якщо однією зі сторін відповідного спору є фізична особа, крім випадків, коли розгляд таких справ відбувається за правилами іншого судочинства.

У справі, яка переглядається, суди встановили, що арешт на спірне майно було накладено слідчим під час досудового слідства у кримінальній справі щодо обвинувачення ОСОБА_15, а з позовом про зняття арешту з майна звернулися ОСОБА_14, ОСОБА_12 та ОСОБА_13, які не є сторонами кримінального провадження.

Вироком Луцького міськрайонного суду Волинської області від 18 травня 2015 року ОСОБА_15 засуджено за частиною третьою статті 368 КК України (в редакції Закону № 1508-VI від 11 червня 2009 року) до покарання у виді позбавлення волі на строк 8 років з позбавленням права обіймати посади, пов'язані із здійсненням правосуддя, строком на 3 роки та з конфіскацією всього належного йому на праві власності майна.

Отже, суд апеляційної інстанції дійшов правильного висновку про розгляд зазначеної справи в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 2-3392/11 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81691819>.

Майно, придбане за рахунок грошового внеску учасника у спільну діяльність, є приватною власністю цього учасника, якщо сторони визначили в договорі особливий правовий режим відповідного майна як такого, що не переходить у спільну власність сторін

10 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Приватного підприємства «Контейнерний термінал Іллічівськ» (далі – ПП «Контейнерний термінал Іллічівськ» або Підприємство) на постанову Одеського апеляційного господарського суду від 07 вересня 2017 року та додаткову постанову цього ж суду від 14 вересня 2017 року, за позовом ПП «Контейнерний термінал Іллічівськ» до Державного підприємства «Морський торговельний порт «Чорноморськ» (далі – ДП «МТП «Чорноморськ» або Порт) про визнання права власності, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

22 червня 2005 року між Портом та Приватним підприємством «Укртрансконтейнер», правонаступником якого є ПП «Контейнерний термінал Іллічівськ», укладено договір № 435-О про спільну діяльність в Іллічівському морському торговельному порту (договір простого товариства).

Додатковою угодою викладено у новій редакції абзац перший пункту 5.6 договору, в якому зазначено, що необхідне для використання в спільній діяльності рухоме майно (основні кошти) може бути придбано Підприємством за рахунок коштів спільної діяльності за узгодженням з Портом за винятком рухомого майна, придбаного за рахунок вкладу Підприємства згідно з додатком 2 до договору. Рухоме майно, придбане за рахунок коштів спільної діяльності, є спільною власністю сторін та його вартість не збільшує розміру вкладу жодної зі сторін, а всі витрати з його експлуатації зараховуються у видатки спільної діяльності.

Як зазначив позивач, на виконання умов цього договору станом на 26 червня 2007 року він здійснив вклад у сумісну діяльність у сумі 257 792 400 грн, що на період внесення складало 51 048 000 доларів США за офіційним курсом НБУ. Крім того, в період з листопада 2007 року по лютий 2009 року Підприємство додатково перерахувало грошові кошти в сумі 26 202 195,54 грн.

Рішенням Господарського суду Одеської області від 27 січня 2015 року у справі № 916/4545/14, залишеним без змін постановою Одеського апеляційного господарського суду від 04 березня 2015 року, договір про спільну діяльність розірвано, тобто внаслідок його розірвання зобов'язання сторін припинились 04 березня 2015 року.

За висновком Касаційного господарського суду у складі Верховного Суду виключну правову проблему становить питання щодо застосування статей 328, 392 ЦК України (загальні умови набуття та визнання права власності) у взаємозв'язку зі статтями 1133, 1134, 1141 цього ж Кодексу (правовий режим грошових коштів та майна, внесеного як вклад у спільну діяльність, та порядок повернення вкладів) у контексті можливості визнання за позивачем у судовому порядку права власності на спірне рухоме майно (трансформації вкладу учасника з грошового у майновий) за умови його придбання за рахунок цільового грошового вкладу позивача як учасника спільної діяльності та припинення дії договору про спільну діяльність.

Велика Палата Верховного Суду прийняла справу до розгляду, з огляду на суспільну значимість вирішення цієї виключної правової проблеми, оскільки спірними є відносини, в яких держава виступає партнером (учасником) спільної діяльності в особі державного підприємства – одного з найбільших портів України.

Спір у цій справі виник у зв'язку з невизначеністю правового режиму рухомого майна, придбаного за рахунок грошових коштів, унесених позивачем як вклад у спільну діяльність, після припинення дії договору про спільну діяльність унаслідок його розірвання за рішенням суду.

Порт посилається на норми ЦК України і вважає, що таке майно є спільною власністю учасників договору про спільну діяльність, тоді як Підприємство вважає, що сторони встановили спеціальний режим для такого майна, яке не стає спільною власністю учасників, а залишається у його приватній власності. Просте товариство має право лише користуватися цим майном протягом строку дії договору про спільну діяльність. Таким чином, між сторонами існує спір, пов'язаний з неоднозначним тлумаченням змісту договору.

Тлумачення змісту договору за правилами, встановленими статтею 213 ЦК України, свідчить про те, що сторони мали намір установити різний правовий режим для придбаного майна:

- за рахунок грошового внеску Підприємства за договором від 22 червня 2005 року № 435-0;

- за рахунок коштів спільної діяльності.

Сторони в договорі чітко відмежували майно, придбане за рахунок внеску, від іншого майна, придбаного за рахунок коштів спільної діяльності, склад якого є невизначеним і може змінюватися, та встановили різний правовий режим для таких видів майна.

Тлумачення змін, унесених до договору про спільну діяльність, як таких, що передбачали перехід у спільну власність учасників простого товариства майна, придбаного за рахунок внеску Підприємства, не відповідає принципам справедливості та пропорційності умов договору, адже створює істотний економічний дисбаланс для Підприємства, є для нього вочевидь економічно недоцільною умовою. Таке тлумачення позбавляє позивача як сторону договору права власності на майно вартістю 28 880 000 доларів США, тому для нього підписання договору в такому розумінні не має економічного сенсу. При тлумаченні правочину слід також звернути увагу на те, що оцінку внеску ПП «Контейнерний термінал Іллічівськ» у спільну діяльність сторони не змінювали (вона складає 51 048 000 доларів США). Але вартість внеску не може бути однаковою при переданні у спільну діяльність права користування майном і при переданні у спільну діяльність права власності на це ж саме майно. Якщо тлумачити таким чином договір, то підписанням відповідних змін Підприємство значно погіршило б своє становище, права й обов'язки сторін виглядали б непропорційно, адже Порт передавав би майно тільки в користування з правом його повернення після припинення договору, а Підприємство передавало би все майно у власність простого товариства (спільну власність учасників договору) і втрачало будь-які права на повернення саме цього індивідуально визначеного майна.

У цій справі при з'ясуванні власника спірного майна можна зробити висновок, що положення договору про спільну діяльність та додаткової угоди до нього свідчать про те, що майно, набуте за рахунок вкладу позивача, є лише його власністю, а не спільною власністю учасників і передавалося простому товариству тільки в користування.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 916/2500/15 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81691823>.

Зміна найменування (типу) юридичної особи не є підставою втрати нею статусу сторони виконавчого провадження. У такому випадку зобов'язання державного виконавця прийняти до виконання судовий наказ, винести постанову про відкриття виконавчого провадження та розпочати примусове виконання судового рішення на підставі виконавчого документа є належним способом судового захисту та не є виходом за межі повноважень суду

24 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу №914/3587/14 за позовом Публічного акціонерного товариства «Львівобленерго» до фізичної особи – підприємця ОСОБА_1 про стягнення вартості недорахованої електричної енергії в сумі 40 474,44 грн за касаційними скаргами Сихівського відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Львівській області, фізичної особи – підприємця ОСОБА_1 на постанову Західного апеляційного господарського суду від 05 грудня 2018 року й ухвалу Господарського суду Львівської області від 07 травня 2018 року у справі за скаргою Приватного акціонерного товариства «Львівобленерго» на дії Сихівського відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Львівській області, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Щодо юрисдикції суду.

Вирішуючи питання щодо визначення юрисдикції, в межах якої має розглядатися скарга на дії Сихівського ВДВС з примусового виконання рішення суду першої інстанції, Велика Палата Верховного Суду виходить із таких міркувань.

Особа набуває статусу сторони виконавчого провадження (як стягувач або боржник) з моменту видачі на її користь (в її інтересах) відповідного виконавчого документа. При цьому відкриття виконавчого провадження не впливає на наявність (або ж відсутність) такого статусу особи.

ПрАТ «Львівобленерго» (стягувач) оскаржує повідомлення про повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання від 08 лютого 2018 року, оскільки в наказі Господарського суду Львівської області від 07 травня 2015 року у справі № 914/3587/14 стягувачем указано ПАТ «Львівобленерго», а заяву про примусове виконання судового рішення подало ПрАТ «Львівобленерго».

Відповідно до наказу Господарського суду Львівської області від 07 травня 2015 року у справі № 914/3587/14 ПАТ «Львівобленерго» є стягувачем, а отже, і стороною виконавчого провадження.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що оскільки ПрАТ «Львівобленерго» (стягувач) звернулося до господарського суду, який видав виконавчий документ, зі скаргою на дії Сихівського ВДВС щодо виконавчого документа у порядку контролю за виконанням судового рішення, така скарга має розглядатися за правилами господарського судочинства.

Щодо суті касаційної скарги.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій про те, що ПрАТ «Львівобленерго» і ПАТ «Львівобленерго» є однією і тією ж юридичною особою, а отже, висновок державного виконавця, дії якого

оскаржуються, про відмінність назви стягувача є неправомірним, а повідомлення про повернення виконавчого документа стягувачу без прийняття до виконання – незаконним.

Зміна найменування юридичної особи як сторони виконавчого провадження не потребує її заміни судом, а здійснюється постановою виконавця, якою змінюється назва відповідної сторони такого провадження.

Щодо способу захисту порушеного права.

Велика Палата Верховного Суду також наголошує, що відповідно до частини другої статті 343 Господарського процесуального кодексу України, у разі встановлення обґрунтованості скарги суд визнає оскаржувані рішення, дії чи бездіяльність неправомірними і зобов'язує державного виконавця або іншу посадову особу органу державної виконавчої служби, приватного виконавця усунути порушення (поновити порушене право заявника).

Отже, вимога скарги про зобов'язання державного виконавця прийняти до виконання наказ, винести постанову про відкриття виконавчого провадження та розпочати примусове виконання рішення на підставі вказаного виконавчого документа є правомірною і підлягає задоволенню.

Відтак суд апеляційної інстанції у своїй постанові від 05 грудня 2018 року дійшов помилкових висновків, що зобов'язавши державного виконавця Сихівського ВДВС прийняти до виконання спірний наказ, винести постанову про відкриття виконавчого провадження та розпочати примусове виконання рішення на підставі вказаного виконавчого документа, суд першої інстанції вийшов за межі своїх повноважень, оскільки Господарський суд Львівської області діяв відповідно до положень статті 343 ГПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 914/3587/14 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81691841>.

У відносинах щодо організації та порядку проведення торгів (тендеру) орган виконавчої влади або місцевого самоврядування діє як суб'єкт владних повноважень і спори щодо оскарження рішень чи бездіяльності цих органів до виникнення договірних правовідносин між організатором та переможцем тендеру належать до юрисдикції адміністративних судів

14 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу №918/843/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Укрбудремонтаж Інжиніринг» до Департаменту з питань будівництва та архітектури Рівненської обласної державної адміністрації, за участю третіх осіб, що не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача: Товариства з обмеженою відповідальністю «ОПІК», Антимонопольного комітету України, про визнання недійсним рішення розгляду тендерних пропозицій, оформленого протоколом від 24 листопада 2017 року №77/2, за касаційною скаргою Товариства з обмеженою відповідальністю «ОПІК» на постанову Рівненського апеляційного господарського суду

від 29 серпня 2018 року та рішення Господарського суду Рівненської області від 08 травня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Предметом спору у цій справі є незгода позивача з рішенням тендерного комітету Департаменту, яким визнано цінову пропозицію ТОВ «Укрбудремонтаж Інжиніринг» такою, що не відповідає вимогам тендерної документації, та скасовано рішення від 18 жовтня 2017 року (оформлене протоколом розкриття тендерних пропозицій № 66/1/1), яким переможцем торгів було визнано ТОВ «Укрбудремонтаж Інжиніринг».

Велика Палата Верховного Суду зазначає, що орган виконавчої влади або місцевого самоврядування у відносинах щодо організації та порядку проведення торгів (тендеру) діє як суб'єкт владних повноважень і спори щодо оскарження рішень чи бездіяльності цих органів до виникнення договірних правовідносин між організатором та переможцем цього тендеру відносяться до юрисдикції адміністративних судів. Проте після укладення договору між організатором конкурсу та його переможцем спір щодо правомірності рішення тендерного комітету підлягає розгляду в порядку цивільного (господарського) судочинства, оскільки фактично зачіпає майнові інтереси переможця торгів.

З ТОВ «Укрбудремонтаж Інжиніринг» (як переможцем торгів) не було укладено договір на предмет закупівлі: «Реконструкція будівлі Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти в м. Рівне по вул. Чорновола, 74», а звідси між переможцем та замовником договірні правовідносини не виникли.

Зважаючи на викладене, Велика Палата Верховного Суду вважає, що спір у цій справі за характером правовідносин підлягає вирішенню за правилами адміністративного судочинства. За таких обставин суди першої та апеляційної інстанцій дійшли помилкових висновків про необхідність розгляду цієї справи в порядку господарського судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 14 травня 2019 року у справі № 918/843/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81799994>.

[Спір щодо оскарження вимоги органу Антимонопольного комітету України про надання інформації та документів у межах розгляду подання щодо наявності ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції підлягає розгляду в порядку господарського судочинства](#)

24 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Гроут» на ухвалу Харківського окружного адміністративного суду від 02 липня 2018 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 11 жовтня 2018 року у справі за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Гроут» до Сумського обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України про визнання протиправною та скасування вимоги, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Сумське відділення АМК винесло вимогу, якою зобов'язало ТОВ «Гроут» надати протягом 10 днів з дня отримання даної вимоги інформацію та копії документів у межах розгляду подання щодо наявності ознак порушення законодавства про захист

економічної конкуренції в діях учасників процедури закупівлі з предметом: «Великовантажні мототранспортні засоби – ДК 021:2015:34140000-0 (сміттєвоз КО-431-05 на шасі НОМЕР_1 та автопідймач ПМС-212-02 на шасі НОМЕР_2, проведеної Середино-Будською міською радою Сумської області).

Позивач, звертаючись із цим позовом, просить суд скасувати вимогу Сумського відділення АМК про надання інформації в межах розгляду подання щодо наявності ознак порушення законодавства про захист економічної конкуренції у діях учасників процедури закупівлі, серед яких, зокрема ТОВ «Гроут». Тобто, предметом спору у цій справі є оскарження рішення територіального відділення АМК, пов'язаного з розглядом справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що спір у цій справі виник з приводу рішення територіального органу АМК, пов'язаного з розглядом справи про порушення законодавства про захист економічної конкуренції, у зв'язку з чим даний спір не належить до юрисдикції адміністративних судів, а підлягає розгляду за правилами ГПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 820/2953/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81841916>.

Спір щодо бездіяльності органу місцевого самоврядування щодо відведення земельної ділянки на місцевості під утворену рішенням такого органу під'їзну дорогу із визначенням «червоних ліній» підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

24 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_3 та ОСОБА_4 до Кобилецько-Полянської селищної ради Рахівського району Закарпатської області (далі – Селищна рада), виконавчого комітету Селищної ради, третя особа – ОСОБА_5, про визнання протиправною бездіяльності та зобов'язання вчинити певні дії за касаційною скаргою ОСОБА_3 та ОСОБА_4 на ухвалу Львівського апеляційного адміністративного суду від 12 липня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

На обґрунтування касаційної скарги ОСОБА_3 та ОСОБА_4 зазначили, що цей адміністративний позов пред'явлений до органу місцевого самоврядування, який в порядку, визначеному положеннями законів України від 21 травня 1997 року № 280/97-ВР «Про місцеве самоврядування в Україні» та від 8 вересня 2005 року № 2862-IV «Про автомобільні дороги», ухвалив рішення про утворення під'їзної дороги, фактично, не відвівши таку дорогу на місцевості, що виразилось у бездіяльності, яку позивачі просять суд визнати протиправною, та для відновлення своїх порушених прав просять зобов'язати відповідача вчинити певні дії. Також скарги зазначають, що спору про право між ними та третьою особою у цій справі не має. З огляду на наведене вважають, що порушений ними у цій справі спір має розглядатись в порядку адміністративного судочинства, а не цивільного.

Рішенням Селищної ради «Про утворення під'їзної дороги» вирішено утворити під'їзну дорогу з АДРЕСА_2 до земельної ділянки громадян ОСОБА_3 та ОСОБА_4, яка розташована на території АДРЕСА_1, через земельну ділянку, яку використовує громадянка ОСОБА_5, що розташована на території АДРЕСА_2, в напрямку, вказаному в кадастровому плані проекту відведення земельної ділянки у власність громадян ОСОБА_3 та ОСОБА_4.

Рішення Селищної ради не виконане. Користуватися під'їзною дорогою до свого господарства позивачі з певних об'єктивних та суб'єктивних причин не можуть, оскільки ОСОБА_5 унеможлиблює їм користуватися цією земельною ділянкою.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що висновок суду апеляційної інстанції у справі, що розглядається, предметом якої є, зокрема, бездіяльність Селищної ради щодо вирішення питання про відведення земельної ділянки на місцевості (в натурі) під утворену під'їзну дорогу із визначенням «червоних ліній» – меж вулиці, про те, що відповідач при його винесенні не здійснював владні управлінські функції, ґрунтується на неправильному застосуванні норм права, оскільки в цих правовідносинах відповідач реалізує свої контрольні функції у сфері управління діяльністю, що підпадає під юрисдикцію адміністративного суду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 305/1886/16-а можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81841947>.

Спір про визнання протиправними та дискримінаційними дій працівників відділення поліції, які виявилися у побитті та приниженні позивача як особи ромської національності під час надання пояснень у відділенні поліції, а також про відшкодування моральної шкоди шляхом зобов'язання публічно вибачитися підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

24 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на ухвалу Закарпатського окружного адміністративного суду від 20 червня 2018 року та постанову Львівського апеляційного адміністративного суду від 04 вересня 2018 року у справі за позовом ОСОБА_3 до Головного управління Національної поліції в Закарпатській області про визнання дій протиправними та зобов'язання вчинити певні дії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Позивачка просила суд визнати протиправним дискримінаційне ставлення до неї з боку Головного управління Національної поліції в Закарпатській області (далі – ГУНП в Закарпатській області), яке виявилось у її побитті, приниженні її людської гідності за ознакою належності до ромсько-циганської народності під час її перебування у відділенні поліції у смт. В. Березний, Великоберезнянського району Закарпатської області та зобов'язати ГУНП в Закарпатській області вчинити дії щодо публічного вибачення перед позивачкою шляхом здійснення публікації в газеті «Новини Закарпаття».

18 грудня 2017 року працівниками СКП Великоберезнянського відділення поліції Ужгородського відділу поліції ГУНП в Закарпатській області Олень А. С. та Цигак І. І.

було доставлено ОСОБА_3 до Великоберезнянського відділення поліції для надання нею пояснень щодо вчинення її сином правопорушення, а саме: побиття працівників Великоберезнянського відділення поліції – ОСОБА_4 та ОСОБА_5. При цьому, позивачку було доставлено у відділення поліції не для надання нею показань у якості свідка, а лише для встановлення певних фактів щодо вчинених протиправних дій її сином.

Зі слів позивачки під час надання ОСОБА_3 пояснень працівниками Великоберезнянського відділення поліції їй спричинено тілесні ушкодження (струс мозку, забій м'яких тканин голови). Таке поводження супроводжувалось не лише фізичним насиллям, а й дискримінаційним ставленням стосовно ОСОБА_3, оскільки вона належить до ромської національності.

Вказані обставини стали підставою для звернення позивачки до суду з цим адміністративним позовом за захистом порушених, на її думку, прав та інтересів.

Предметом спору є визнання протиправними та дискримінаційними дій відповідача (працівників Великоберезнянського відділення поліції) стосовно позивачки, які виявилися у її побитті та приниженні, як особи ромської національності, під час надання нею пояснень у відділенні поліції.

Також ОСОБА_3 у своєму позові заявляє вимоги про відшкодування моральної шкоди, а саме: зобов'язання ГУНП в Закарпатській області публічно вибачитися перед позивачкою шляхом здійснення публікації в газеті «Новини Закарпаття», оскільки у зв'язку з вчиненням вказаних вище неправомірних дій, суб'єктом владних повноважень було завдано їй моральну шкоду, яка виявилась у тілесних ушкодженнях (струс мозку, забій м'яких тканин голови) та душевному стражданні.

Аналізуючи позовні вимоги ОСОБА_3 можна дійти висновку, що звертаючись із цим позовом, позивачка оскаржує дії суб'єкта владних повноважень, пов'язаних із здійсненням владно-управлінських функцій. При чому одночасно висуває вимоги щодо відшкодування моральної шкоди, отриманої нею під час вчинення таких дій.

З огляду на зазначене, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку, що цей спір належить до юрисдикції адміністративних судів, а тому висновки судів попередніх інстанцій про відмову у відкритті провадження у справі за позовом ОСОБА_3 і її розгляд у порядку цивільного судочинства є помилковими.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 807/559/18 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81841939>.

Спір про оскарження рішення державного кадастрового реєстратора щодо реєстрації земельної ділянки за третьою особою підлягає розгляду за правилами цивільного судочинства

24 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу державного підприємства «Вінницький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» (далі – ДП «Вінницький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою») на постанову Вінницького районного суду Вінницької області від 24 червня 2015 року та ухвалу Вінницького апеляційного адміністративного суду від 10 вересня 2015 року у справі за позовом ОСОБА_3 до державного кадастрового

реєстратора Управління Держземагентства у Вінницькому районі Вінницької області Крисько Т. В., ДП «Вінницький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою», треті особи: управління Держземагентства у Вінницькому районі Вінницької області, Товариства з обмеженою відповідальністю «Сплайн-В» (далі – ТОВ «Сплайн-В»), ОСОБА_4, Вінницько-Хутірська сільська рада Вінницького району Вінницької області (далі – Вінницько-Хутірська сільрада), про визнання незаконними дій та зобов'язання вчинити певні дії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

30 березня 2007 року Вінницько-Хутірська сільрада прийняла рішення про передачу у приватну власність ОСОБА_3 земельну ділянку, загальною площею 0,34 га (для будівництва, обслуговування житлового будинку і господарських будівель 0,25 га та для ведення особистого селянського господарства 0,09 га), що розташована за адресою: АДРЕСА_1.

10 грудня 2007 року між позивачем та ТОВ «Сплайн-В» було укладено договір № 1102 про здійснення землевпорядних робіт та виготовлення технічної документації щодо встановлення меж зазначеної земельної ділянки.

У квітні 2013 року ОСОБА_3 звернувся до Вінницького районного суду Вінницької області з цивільним позовом до ТОВ «Сплайн-В», в якому просив визнати незаконним анулювання укладеного між ним та ТОВ «Сплайн-В» договору від 10 грудня 2007 року № 1102, визнати невірним проведення кадастрової зйомки його земельної ділянки; зобов'язати завершити приватизацію ділянки та визнати безпідставним зволікання щодо виготовлення технічної документації для подальшої приватизації земельної ділянки (справа № 128/1274/13-ц).

Вінницький районний суд Вінницької області рішенням від 16 жовтня 2013 року визнав незаконним анулювання договору від 10 грудня 2007 року № 1102 та невірною проведення ТОВ «Сплайн-В» кадастрової зйомки земельної ділянки ОСОБА_3. Зобов'язав ТОВ «Сплайн-В» завершити приватизацію ділянки позивача згідно договору.

25 липня 2014 року ОСОБА_3 звернувся за захистом своїх прав та інтересів до суду із цим адміністративним позовом, оскільки вважає незаконним прийняте державним кадастровим реєстратором рішення щодо присвоєння кадастрового номеру суміжній земельній ділянці, що перебувала у користуванні ОСОБА_7 (новий землекористувач – ОСОБА_4), розташованій за адресою: АДРЕСА_2, на підставі невірних даних кадастрової зйомки, здійсненої ДП «Вінницький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою», при виготовленні технічної документації на зазначену земельну ділянку.

Суди першої та апеляційної інстанцій виходили з того, що цей спір є публічно-правовим, оскільки виник за участю державного кадастрового реєстратора, як суб'єкта владних повноважень, який реалізовував у спірних правовідносинах надані йому чинним законодавством владні управлінські функції.

Велика Палата Верховного Суду не погоджується позицією, викладеною в оспорюваних судових рішеннях, з огляду на таке.

Як встановлено матеріалами справи, позивач звернувся до адміністративного суду з позовом, направленим на поновлення порушеного відповідачами його права володіти земельною ділянкою (наявністю перешкод для набуття у власність земельної ділянки), розташованою під його будинковолодінням за адресою: АДРЕСА_1, оскільки межа

суміжної земельної ділянки, розташованої за адресою: АДРЕСА_2, проходить через будівлі та надвірні споруди, які належать позивачу на праві власності, та накладається на частину виділеної йому земельної ділянки.

Тобто, межі земельної ділянки ОСОБА_3 перетинаються із земельною ділянкою ОСОБА_7 (ОСОБА_4 – нового землекористувача земельної ділянки), що позбавляє позивача можливості приватизувати земельну ділянку і отримати документ на право власності на неї.

Також, матеріали справи містять дані, що ОСОБА_4 (новий землекористувач земельної ділянки), межа якої перетинає частину земельної ділянки позивача, 23 березня 2015 року отримав свідоцтво про право власності на об'єкт нерухомого майна (земельну ділянку) з кадастровим номером НОМЕР_1 , розташовану за адресою: АДРЕСА_2 .

Таким чином, предметом цього спору є поновлення цивільних прав позивача у сфері земельних відносин.

Спир у частині позовних вимог ОСОБА_3 про визнання незаконним рішення державного кадастрового реєстратора щодо реєстрації земельної ділянки, розташованої за адресою: АДРЕСА_2, з присвоєнням їй кадастрового номера та внесення відповідного запису до Поземельної книги, а також зобов'язання відповідача на підставі виправленої технічної документації внести зміни до Державного земельного кадастру щодо вказаної земельної ділянки не належить до юрисдикції адміністративних судів, оскільки спрямований на поновлення прав позивача у сфері земельних відносин (щодо встановлення/відновлення/зміни меж земельних ділянок, які перебувають у користуванні громадян), а тому має вирішуватися судами за правилами цивільного судочинства.

Також скасування рішення державного кадастрового реєстратора про присвоєння кадастрового номера земельній ділянці, що знаходиться у користуванні третьої особи та реєстрацію цієї ділянки у Державному земельному кадастрі не призведе до поновлення прав ОСОБА_3, оскільки суміжний з позивачем землекористувач (ОСОБА_4) вже отримав державний акт щодо права власності на земельну ділянку під належним йому будинковолодінням, а тому поновити своє порушене право щодо набуття у власність земельної ділянки під будинком, який належить позивачу, він може виключно шляхом звернення до суду в порядку цивільного судочинства.

Велика Палата Верховного Суду України, дійшла висновку, що вимоги позивача про визнання проведеної ДП «Вінницький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» зйомки земельної ділянки такою, що виконана з метричними помилками; визнання незаконною технічної документації на земельну ділянку, яка знаходиться в користуванні третьої особи та зобов'язання ДП «Вінницький науково-дослідний та проектний інститут землеустрою» виправити технічну документацію на вказану земельну ділянку, не можуть бути самостійним предметом судового розгляду, оскільки зазначені обставини, що призвели до ймовірного порушення прав позивача, можуть слугувати доказами на обґрунтування та підставою для підтвердження правової позиції ОСОБА_3 при пред'явленні позову в порядку цивільного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 квітня 2019 року у справі № 128/3751/14-а можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81841935>.

Не можуть розглядатися судами заяви про встановлення фактів належності до осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, оскільки законом передбачено позасудовий порядок встановлення таких фактів

10 квітня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за заявою ОСОБА_13, заінтересовані особи: Камінь-Каширське об'єднане управління Пенсійного фонду України Волинської області, Березичівська сільська рада Любешівського району Волинської області, про встановлення факту постійного проживання у визначеному місці за касаційною скаргою ОСОБА_13 на постанову Апеляційного суду Волинської області від 11 січня 2018 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Обґрунтовуючи позов, ОСОБА_13 зазначив, що ІНФОРМАЦІЯ_1 він народився у с. Нові Березичі Любешівського району Волинської області та постійно проживає на території цього села, яке згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) від 22 серпня 1990 року № 378-р включено до Переліку населених пунктів, віднесених до зон радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи, і постановою КМУ від 23 липня 1991 року № 106 віднесено до зони гарантованого добровільного відселення.

Заявник вважав, що має право на пільги, передбачені ст. 55 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

В порядку окремого провадження розглядаються справи про встановлення фактів, якщо: згідно із законом такі факти породжують юридичні наслідки, тобто від них залежить виникнення, зміна або припинення особистих чи майнових прав громадян; чинним законодавством не передбачено іншого порядку їх встановлення; заявник не має іншої можливості одержати або відновити загублений чи знищений документ, який посвідчує факт, що має юридичне значення; встановлення факту не пов'язується з наступним вирішенням спору про право.

Не можуть розглядатися судами заяви про встановлення фактів належності до осіб, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи.

Відповідно до ч. 3, 4 ст. 15 Закону № 796-XII підставами для визначення статусу потерпілих від Чорнобильської катастрофи, які проживають або працюють на забруднених територіях, є довідка про період проживання, роботи на цих територіях. Видача довідок про період роботи (служби) по ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській АЕС, а також на територіях радіоактивного забруднення, про заробітну плату за цей період здійснюється підприємствами, установами та організаціями (військкоматами), а про період проживання на територіях радіоактивного забруднення, евакуацію, відселення, самостійне переселення – органами місцевого самоврядування.

Отже, законом передбачено позасудовий порядок установлення юридичного факту, про який просить заявник. Тому ОСОБА_13 має можливість одержати документ,

що засвідчує цей факт, звернувшись до вищевказаних органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Водночас із заявлених вимог вбачається, що між заявником і заінтересованими особами виник спір з приводу призначення заявнику пенсії на пільгових умовах, що передбачено ст. 55 Закону № 796-XII.

Заява ОСОБА_13 не підлягає розгляду в порядку окремого провадження, а спір між ним та Камінь-Каширським об'єднаним управлінням Пенсійного фонду України Волинської області, Березичівською сільською радою Любешівського району Волинської області щодо права на призначення пенсії на пільгових умовах відповідно до ст. 55 Закону № 796-XII підлягає вирішенню в порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 квітня 2019 року у справі № 162/760/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81841942>.

Спір щодо встановлення чинності державних актів на земельні ділянки підлягає розгляду в порядку цивільного судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 та ОСОБА_4 на ухвалу Окружного адміністративного суду м. Києва від 22 травня 2018 та постанову Київського апеляційного адміністративного суду від 24 липня 2018 року у справі за їх позовом до Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру України (далі – Держгеокадастр) про визнання дій та бездіяльності протиправними та зобов'язання вчинити певні дії, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

До Великої Палати Верховного Суду справа передана для визначення предметної юрисдикції в частині оскарження ОСОБА_3 та ОСОБА_4 судових рішень першої та апеляційної інстанцій про закриття провадження у справі щодо визнання чинності державних актів на земельні ділянки.

Ухвалюючи судові рішення, які є предметом цього касаційного розгляду, суди першої та апеляційної інстанцій виходили із того, що спір в частині позовних вимог про встановлення чинності державних актів на земельні ділянки з кадастровими номерами: НОМЕР_1; НОМЕР_1, НОМЕР_1 не є публічно-правовим, оскільки не пов'язаний із захистом прав, свобод чи інтересів позивача у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, а стосується захисту набутого права власності та розпорядження позивачами вказаними ділянками.

Велика Палата Верховного Суду погодилась з такими висновками судів попередніх інстанцій.

Твердження скаргників про пов'язаність позовних вимог про встановлення чинності державних актів з іншими вимогами, розглянутими судами по суті в порядку адміністративного судочинства, не знайшли свого підтвердження під час перегляду судових рішень, оскільки вимоги, стосовно яких ухвалені рішення по суті в порядку адміністративного судочинства, стосувалися ненадання та неналежного надання відповідей на звернення позивачів згідно вимог Закону України «Про звернення

громадян», що не впливає та не може впливати на майнові права позивачів на земельні ділянки, посвідчені актами на право власності, про визнання чинності яких позивачі ставлять вимогу.

Оскільки позовні вимоги щодо встановлення (визнання) чинності державних актів на земельні ділянки ОСОБА_3 та ОСОБА_4 заявлено з метою захисту їх цивільного (речового права), а саме права володіти та розпоряджатися належним їм на праві власності майном, то цей спір стосується приватноправових відносин і не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, а має вирішуватися судами за правилами ЦПК України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 826/3985/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81877673>.

При зверненні до суду з позовом про стягнення з Фонду гарантування вкладів фізичних осіб майнової відповідальності за договором банківського вкладу позивач як споживач фінансових послуг звільнений від сплати судового збору не тільки при поданні позовної заяви, а й на наступних стадіях цивільного процесу

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула заяву ОСОБА_3 про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 18 серпня 2016 року у справі за позовом ОСОБА_3 до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб про зобов'язання виплатити та перерахувати відсотки по договору банківського вкладу, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Підставою звернення до суду із заявою про перегляд ухвали Вищого адміністративного суду України від 18 серпня 2016 року ОСОБА_3 зазначила неоднакове застосування Вищим адміністративним судом України та Вищим спеціалізованим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ у побідних правовідносинах положень ч. 3 ст. 22 Закону № 1023-XII «Про захист прав споживачів» стосовно звільнення позивачів від сплати судового збору за подання позовів про стягнення коштів за договорами строкового банківського вкладу.

На підтвердження вказаного заявниця долучила до справи ухвалу Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ від 09 лютого 2016 року у справі № 565/562/15-ц, у якій зазначено, що позивач звільнений від сплати судового збору за подання позову про стягнення коштів за договорами строкового банківського вкладу на підставі ч. 3 ст. 22 Закону № 1023-XII.

Разом із цим, у справі, яка розглядається, Вищий адміністративний суд України, повертаючи ОСОБА_3 її касаційну скаргу у зв'язку з несплатою судового збору, зазначив, що дія ч. 3 ст. 22 Закону № 1023-XII на позивачку в цій справі не поширюється, оскільки відносини, які виникли внаслідок укладання договору банківського вкладу, не є споживчими у розумінні Закону № 1023-XII.

Зокрема, суд касаційної інстанції зазначив, що відповідно до преамбули Закону № 1023-XII цей Закон регулює відносини між споживачами товарів, робіт і послуг та виробниками і продавцями товарів, виконавцями робіт і надавачами послуг різних

форм власності, встановлює права споживачів, а також визначає механізм їх захисту та основи реалізації державної політики у сфері захисту прав споживачів.

Велика Палата Верховного Суду вважає такий висновок суду касаційної інстанції помилковим.

Вкладник за договором депозиту є споживачем фінансових послуг, а банк – їх виконавцем, який несе відповідальність за неналежне надання цих послуг, а тому вкладник, звертаючись до суду з позовом, що пов'язаний з порушенням його прав за договором банківського вкладу, звільнений від сплати судового збору на підставі ч. 3 ст. 22 Закону № 1023-XII.

Подібна за змістом правова позиція викладена в постанові Верховного Суду України від 11 травня 2016 року у справі № 6-37цс16, і Велика Палата Верховного Суду не вбачає підстав для відступу від такого висновку.

Крім того, у постанові від 21 березня 2018 року у справі № 761/24881/16-ц Велика Палата Верховного Суду встановила, що при зверненні до суду з позовом про стягнення з Фонду майнової відповідальності за договором банківського вкладу позивач, як споживач фінансових послуг, звільнений від сплати судового збору за ч. 3 ст. 22 Закону № 1023-XII не тільки при поданні позовної заяви, а й на наступних стадіях цивільного процесу.

Таким чином, вкладник (споживач фінансових послуг), звертаючись до суду з позовом до банку (виконавця фінансових послуг) за захистом його порушених прав, серед іншого, у зв'язку з неналежним виконанням договору банківського вкладу, звільнений від сплати судового збору на підставі ч. 3 ст. 22 Закону № 1023-XII.

Разом з цим, Велика Палата Верховного Суду звертає увагу, що дія ч. 3 ст. 22 Закону № 1023-XII не поширюється на спори, які виникають між вкладниками банку та ФГВФО під час здійснення останнім владних управлінських функцій (виконання окремої владної функції Фонду, а саме організації виплат відшкодувань за вкладами на підставі п. 4 ч. 2 ст. 4 Закону № 4452-VI).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 817/777/16 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81877667>.

Спір за позовом суб'єкта владних повноважень до юридичної особи про зобов'язання привести захисну споруду цивільного захисту (сховище) у належний стан, придатний для використання за цільовим призначенням, підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула скаргу Приватного акціонерного товариства «Науково-виробниче підприємство «Теплоавтомат» на постанову Харківського окружного адміністративного від 24 листопада 2016 року та ухвалу Харківського апеляційного адміністративного суду від 23 лютого 2017 року у справі за позовом Керівника Харківської місцевої прокуратури № 5 в інтересах держави в особі Головного управління Державної служби України з надзвичайних ситуацій у Харківській області до Приватного акціонерного товариства «Науково-виробниче підприємство «Теплоавтомат», треті особи: Департамент

цивільного захисту Харківської обласної державної адміністрації, Регіональне відділення Фонду державного майна України по Харківській області, про зобов'язання привести захисну споруду цивільного захисту (сховище) у належний стан, придатний для використання за цільовим призначенням (готовність до укриття населення), і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Червонозаводське районне відділення ГУ ДСУНС у Харківській області провело позапланову перевірку додержання ПрАТ «НВП Теплоавтомат» вимог законодавства у сферах пожежної і техногенної безпеки, цивільного захисту, контролю за діяльністю аварійно-рятувальних служб у захисній споруді цивільного захисту № 78600.

За результатами зазначеної складено акт, у якому зафіксовано перелік порушень вимог законодавства, виявлених органом ДСНС України під час здійснення перевірки, та видано припис № 9 про усунення порушень вимог законодавства у сферах пожежної, техногенної безпеки, цивільного захисту у строк до 24 квітня 2015 року й надано пропозиції щодо усунення виявлених порушень.

На момент звернення керівника Харківської місцевої прокуратури № 5 до суду з цим позовом в інтересах держави в особі ГУ ДСУНС у Харківській області, ПрАТ «НВП Теплоавтомат» не усунуло порушень вимог законодавства.

Ухвалюючи судові рішення, які є предметом цього касаційного розгляду, суди попередніх інстанцій виходили з того, що даний спір є публічно-правовим, оскільки виник за участю суб'єкта владних повноважень, який реалізовував у спірних правовідносинах надані йому чинним законодавством владні управлінські функції.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з вказаною позицією.

Спірні правовідносини обумовлені реалізацією прокурором передбачених КАС України та Законом № 1697-VII «Про прокуратуру» повноважень щодо захисту інтересів держави і спрямовані на усунення порушень законодавства у сфері обороноздатності держави, у тому числі на забезпечення захисту мирного населення, особливо у питаннях підтримання колективних засобів захисту, якими є захисні споруди та інші місця можливого перебування людей, для збереження їх життя та здоров'я в разі військової агресії.

Велика Палата Верховного Суду погоджується з висновками судів першої та апеляційної інстанцій, що спір у цій справі є публічно-правовим та підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки виник за участю суб'єкта владних повноважень, який реалізовує у спірних правовідносинах надані йому чинним законодавством владні управлінські функції стосовно виявлення та усунення порушень у сферах пожежної, техногенної безпеки та цивільного захисту, а саме щодо стану готовності пунктів управління, захисних споруд і наявності планів цивільного захисту на особливий період і планів реагування на надзвичайні ситуації.

Таким чином, доводи ПрАТ «НВП Теплоавтомат», що цей спір не підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства, оскільки позивач у силу ст. 50 КАС України позбавлений права звернення до суду з таким позовом, Велика Палата Верховного Суду вважає безпідставними та необґрунтованими.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 820/4717/16 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81877559>.

Спір про зобов'язання Пенсійного фонду України нарахувати та виплатити компенсацію за втрату частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати є публічно-правовим та підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 01 листопада 2018 року у справі за його позовом до Головного управління Пенсійного фонду України в м. Києві (далі – ГУ ПФУ в м. Києві) про зобов'язання нарахувати та виплатити компенсацію за втрату частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

На обґрунтування позовних вимог ОСОБА_3 зазначив, що ГУ ПФУ в м. Києві неправомірно відмовило йому у нарахуванні компенсації втрати частини доходів у зв'язку з порушенням строків їх виплати згідно з чинним законодавством, оскільки на виконання постанови Святошинського районного суду м. Києва від 14 березня 2011 року відповідач здійснив перерахунок пенсії позивача та щомісячної додаткової пенсії, однак позивач їх не отримав.

ОСОБА_3 є учасником ліквідації наслідків аварії на Чорнобильській атомній електростанції 1 категорії, інвалідом II групи безстроково.

Позивач перебуває на обліку в ГУ ПФУ в м. Києві та отримує пенсію відповідно до Закону України від 09 квітня 1992 року № 2262-XII «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

У грудні 2010 року ОСОБА_3 звернувся суду з позовом до ГУ ПФУ в м. Києві про визнання протиправною бездіяльності відповідача щодо ненарахування і несплати йому пенсії у повному розмірі та зобов'язання здійснити перерахунок і виплату доплати до пенсії відповідно до ст. 50, 54 Закону України від 28 лютого 1991 року № 796-XII «Про статус і соціальний захист громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи».

Святошинський районний суд м. Києва постановою від 14 березня 2011 року, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду від 28 вересня 2011 року, адміністративний позов задовольнив частково. Визнав дії ГУ ПФУ в м. Києві незаконними та зобов'язав здійснити перерахунок і виплату позивачу державної пенсії у розмірі 8 мінімальних пенсій за віком та щомісячної додаткової пенсії за шкоду, заподіяну здоров'ю, у розмірі 75 відсотків мінімальної пенсії за віком, починаючи з 01 серпня 2010 року, за виключенням проведених виплат. Позовні вимоги щодо перерахунку пенсії за період з 21 червня 2010 року по 31 липня 2010 року (справа № 2а-997/11) залишив без розгляду. Рішення суду набрало законної сили і є чинним.

На підставі вказаного судового рішення ГУ ПФУ в м. Києві здійснило перерахунок пенсії позивача за період 01 серпня 2010 року по 30 червня 2011 року, з 01 липня 2011 року по 22 липня 2011 року в розмірі 21 тис. 984 грн 25 коп. Розмір недоотриманої суми пенсії склав 50 тис. 659 грн 78 коп.

У січні 2017 року позивач звернувся до відповідача з заявою щодо нарахування та виплати йому компенсації втрати частини доходу, за результатом розгляду якої відповідач листом від 24 січня 2017 року № 1725/03/Л-74 повідомив ОСОБА_3 про відсутність бюджетних призначень на виплату додаткових пенсій.

Предметом цього спору є протиправна, на думку позивача, відмова ГУ ПФУ в м. Києві здійснити нарахування та виплату компенсації за втрату частини доходу у зв'язку з порушенням строку виплати позивачу пенсії.

Тобто існує спір щодо захисту прав та інтересів позивача у зв'язку з невиконанням з боку суб'єкта владних повноважень своїх публічно-владних управлінських функцій.

Спір, що виник у справі між позивачем та органом Пенсійного фонду України, як органом виконавчої влади, який у спірних правовідносинах безпосередньо реалізує надані законодавством владні управлінські функції, про зобов'язання нарахувати та виплатити компенсацію за втрату частини доходу у зв'язку з порушенням строків їх виплати, відповідно до Закону № 2050-III, є публічно-правовим та підлягає розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 759/9631/17 можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81877571>.

Велика Палата Верховного Суду підтримала висновок Верховного Суду України про те, що для дострокового призначення пенсії матері дитини-інваліда має значення не факт установлення інвалідності, а момент настання медичних показників для встановлення інвалідності у дитини

15 травня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула касаційну скаргу ОСОБА_3 на постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 24 лютого 2017 року у справі за позовом ОСОБА_3 до Управління Пенсійного фонду України в Якимівському районі Запорізької області про визнання незаконною відмови в призначенні дострокової пенсії за віком як матері інваліда з дитинства, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду ухвалою від 05 вересня 2018 року передав цю справу на розгляд Великої Палати Верховного Суду, оскільки вважав за необхідне відступити від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в раніше ухваленому рішенні Верховного Суду України у справі № 21-133а14.

У вказаній справі Верховний Суд України дійшов висновку, що мати дитини-інваліда має право на призначення дострокової пенсії за віком, але не раніше ніж за 5 років до досягнення пенсійного віку, передбаченого ст. 26 Закону № 1058-IV, у тому разі, якщо дитина, яку вона виховує, визнана дитиною-інвалідом до досягнення шестирічного віку. Якщо дитина визнана дитиною-інвалідом після досягнення нею шестирічного віку, або інвалідом з дитинства після досягнення вісімнадцятирічного віку, мати цієї дитини має право на отримання зазначеної пенсії лише у разі наявності

висновку лікарсько-консультативної комісії про те, що дитина мала такі медичні показання до досягнення нею шестирічного віку.

Однак, за позицією Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду правовий висновок Верховного Суду України, викладений у постанові від 27 травня 2014 року у справі № 21-133а14, є помилковим, оскільки абз. 4 п. 3 розд. VIII «Прикінцеві положення» Закону № 1058-IV «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» (у редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин) не містить як обов'язкову умову для призначення дострокової пенсії за віком установлення дитині інвалідності до досягнення шестирічного віку, а лише умову виховання дитини до цього віку.

Для призначення пенсії на підставі Закону № 1058-IV має значення не факт установлення інвалідності, а термін (момент) настання інвалідності у дитини, що повинен мати місце протягом періоду життя дитини з моменту народження і до інвалідності у дитини до досягнення шестирічного віку, оскільки виховання дитини-інваліда у віці до 6 років створює для жінки більше перешкод для участі у суспільно-корисній діяльності, наслідком якої є отримання заробітної плати і страхового стажу, що зумовлюється сплатою страхувальником єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування.

Непрямим підтвердженням цього є встановлена ч. 6 ст. 179 Кодексу законів про працю України можливість надання жінці в обов'язковому порядку відпустки без збереження заробітної плати у разі, якщо дитина потребує домашнього догляду, тривалістю, визначеною у медичному висновку, але не більш як до досягнення дитиною шестирічного віку. Натомість, за відсутності медичних показань до догляду за дитиною жінка не матиме можливості перебувати у такій відпустці і має прийняти рішення про вихід на роботу або припинення трудових відносин з роботодавцем.

Верховний Суд України у постанові від 27 травня 2014 року у справі № 21-133а14 висловив обґрунтовану позицію, що мати дитини-інваліда має право на призначення дострокової пенсії за віком, але не раніше ніж за 5 років до досягнення пенсійного віку, передбаченого ст. 26 Закону № 1058-IV, у тому разі, якщо дитина, яку вона виховує, визнана дитиною-інвалідом до досягнення шестирічного віку. Якщо дитина визнана дитиною-інвалідом після досягнення нею шестирічного віку, або інвалідом з дитинства після досягнення вісімнадцятирічного віку, мати цієї дитини має право на отримання зазначеної пенсії лише у разі наявності висновку лікарсько-консультативної комісії, що дитина мала медичні показання для визнання її дитиною-інвалідом до досягнення шестирічного віку.

Підсумовуючи зазначене вище, Велика Палата Верховного Суду дійшла висновку про відсутність підстав для відступлення від висновку щодо застосування норми права у подібних правовідносинах, викладеного в постанові Верховного Суду України від 27 травня 2014 року у справі № 21-133а14.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 15 травня 2019 року у справі № 330/2181/16-а можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81877609>.

Виплата батькам загиблого військовослужбовця державної грошової допомоги, пов'язаної зі смертю військовослужбовця, не ставиться у залежність від належного виконання ними батьківських обов'язків, а пов'язується з наявністю у них можливості мати та набувати права, засновані на спорідненості з дитиною, відсутністю відмови від отримання одноразової грошової допомоги та з поданням необхідних документів

13 березня 2019 року Велика Палата Верховного Суду розглянула справу за позовом ОСОБА_13 до ОСОБА_14, Запорізького обласного військового комісаріату (далі також – Запорізький ОВК), Міністерства оборони (далі також – МО) України про усунення від права на отримання державної грошової допомоги, пов'язаної зі смертю військовослужбовця, та зобов'язання усунути від прав на передбачені законом пільги для члена сім'ї загиблого військовослужбовця за касаційними скаргами позивачки на рішення Жовтневого районного суду м. Запоріжжя від 14 березня 2017 року, ухвалене суддею Жуковою О. Є., та дві ухвали Апеляційного суду Запорізької області від 11 липня 2017 року, і прийняла постанову, в якій зазначила таке.

Позивачка отримала половину одноразової грошової допомоги, встановленої постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975 «Про затвердження Порядку призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві» (далі – одноразова грошова допомога) в розмірі 304 500 грн.

Оскільки ОСОБА_14 ухилявся від виконання обов'язків з утримання та виховання сина, позивачка вважає, що ОСОБА_14 потрібно позбавити усіх майнових прав щодо сина, зокрема, права на одержання одноразової грошової допомоги.

Щодо юрисдикції суду за вимогою про зобов'язання усунути від гарантованих Законом № 3551-XII прав на пільги.

Велика Палата Верховного Суду вважає, що позовна вимога зобов'язати Запорізький ОВК і МО України усунути ОСОБА_14 від прав на передбачені статтею 15 Закону № 3551-XII «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» пільги для члена сім'ї загиблого військовослужбовця не може розглядатися за правилами будь-якого судочинства. А тому висновки судів першої й апеляційної інстанцій про можливість розгляду цього спору за правилами адміністративного судочинства є помилковими.

Щодо вимоги про усунення від права на отримання одноразової грошової допомоги.

За відсутності рішення суду про позбавлення особи батьківських прав матір і батько згідно зі статтею 141 СК України мають рівні права й обов'язки щодо дитини, незалежно від перебування чи неперехування батьків у шлюбі та їх спільного чи окремого проживання. Розірвання шлюбу між батьками, проживання їх окремо від дитини не впливає на обсяг їхніх прав і не звільняє від обов'язків щодо дитини (частина друга статті 141 СК України у редакції, чинній до 6 лютого 2018 року; близькі за змістом приписи були передбачені у статті 59 Кодексу про шлюб та сім'ю України).

Суди першої й апеляційної інстанцій встановили, що ОСОБА_14 не був позбавлений батьківських прав щодо ОСОБА_15, а тому мав правове становище батька останнього з усією сукупністю прав, заснованих на спорідненості зі своєю дитиною.

Одноразова грошова допомога у випадках, передбачених підпунктами 1-3 пункту 2 статті 16 Закону № 2011-XII, призначається і виплачується рівними частками всім особам, які мають право на її отримання. У разі відмови якоїсь з осіб, зазначених у статті 161 цього Закону, від отримання одноразової грошової допомоги її частка розподіляється між іншими особами, які мають право на її отримання (частина перша статті 163 Закону № 2011-XII у редакції, чинній на час виникнення спірних правовідносин).

Отже, виплата зазначеної допомоги батькам загиблого (померлого) військовослужбовця не ставиться у залежність від належного виконання ними батьківських обов'язків, а пов'язується з наявністю у них можливості мати та набувати права, засновані на спорідненості з дитиною, відсутністю відмови від отримання одноразової грошової допомоги та з поданням документів, передбачених затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 25 грудня 2013 року № 975 Порядком призначення і виплати одноразової грошової допомоги у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності військовослужбовців, військовозобов'язаних та резервістів, які призвані на навчальні (або перевірочні) та спеціальні збори чи для проходження служби у військовому резерві.

Отже, чинне законодавство України не передбачає можливості усунення матері чи батька загиблого військовослужбовця від отримання гарантованої державою одноразової грошової допомоги.

Оскільки право на отримання одноразової грошової допомоги у разі загибелі військовослужбовця належить не останньому, і вказане майнове право не входить до складу спадщини після загибелі військовослужбовця, а набувається у зв'язку з фактом його загибелі, приписи ЦК України щодо спадкування незастосовні до регулювання спірних правовідносин між матір'ю та батьком загиблого.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 березня 2019 року у справі № 331/6927/16-ц можна ознайомитися за посиланням <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81877992>.

Дайджест судової практики Великої Палати Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР за період з 10.05.2019 по 17.05.2019 / Київ, 2019. – Вип. 8. – 26 стор.

¹ **Застереження:** видання містить короткий огляд деяких судових рішень Великої Палати. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua